

پیدایی

اندیشه‌های عرفانی در اندس

(پژوهشی بر مبنای ابن ستره و دو رساله لاغزیه و خواص الحروف)

تألیف و تصحیح

محمد مادی توکلی

سرشناسنامه: توکلی، هادی، ۱۳۶۴ -
 عنوان و نام پدیدآور: پیدایی اندیشه‌های عرفانی در اندلس: پژوهشی پیرامون ابن مسره و دو رساله الاعتبار
 و خواص الحروف/ محمد هادی توکلی.
 مشخصات نشر: تهران: بنیاد حکمت اسلامی صدرا، ۱۳۹۷.
 مشخصات ظاهری: ۱۷۶ ص.
 شابک: 9-95-5101-600-978-۱۵۰۰۰۰ ریال
 وضعیت فهرست نویسی: فیبا
 یادداشت: کتابنامه به صورت زیرنویس.
 موضوع: ابن مسره، محمد بن عبدالله، ۲۹۶ - ۳۱۹ ق. -- نقد و تفسیر
 موضوع: تصوف -- اندلس -- سرگذشتنامه
 موضوع: Sufism -- Andalusia -- Biography
 موضوع: عرفان -- اندلس -- تاریخ
 موضوع: Mystics -- Spain -- Andalusia -- History
 شناسه افزوده: بنیاد حکمت اسلامی صدرا
 شناسه افزوده: Sadra Islamic Philosophy Research Institute
 رده بندی کنگره: ۳۹۷، ۱۵۹ (الف)، BP۲۷۸
 رده بندی دیویی: ۳۹۷/۸۹۲۴
 شماره کتابشناسی ملی: ۱۴۷۶۴۲

پیدایی اندیشه‌های عرفانی در اندلس (پژوهشی پیرامون ابن مسره و دو رساله "بیتار و خواص الحروف")

تألیف و تصحیح: محمد هادی توکلی

ویراستار فارسی: فاطمه محمد ویراستار عربی: دکتر مقصود محمدی

طراح جلد و صفحه آرا: مریم نهاوندی

چاپ اول، بهار ۱۳۹۷، ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۱۵۰۰۰ تومان

نشانی: تهران، بزرگراه رسالت، روبروی ضلع شمالی مصلای بزرگ تهران، مجتمع امام خمینی (ره)،

ساختمان ۱۲، انتشارات بنیاد حکمت اسلامی صدرا

صندوق پستی: ۱۵۸۷۵/۶۹۱۹، تلفن: ۸۸۷۳۴۶۸۶-۹ و ۸۸۱۵۳۵۹۴ و دورنگار: ۸۸۴۹۳۸۰۳

کلیه حقوق، متعلق به بنیاد حکمت اسلامی صدرا است.

ISBN: 978-600-5101-95-9

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۱۰۱-۹۵-۹

فهرست

درآمد	۱۱
مقدمه	۱۵
فصل اول: سیری در احوال و اندیشه‌های ابن مسره	۲۳
بخش اول: زندگینامه و اساتید ابن مسره	۲۵
بخش دوم: جریانهای فکری معاصر با ابن مسره	۳۱
۱. جریانهای فکری معاصر با ابن مسره در اندلس	۳۱
۱-۱. معتزله در اندلس	۳۲
۲-۱. تشیع در اندلس	۳۴
۳-۱. زهد و تصوف در اندلس	۳۷
۲. جریانهای فکری معاصر ابن مسره در قیروان	۳۸
۱-۲. معتزله در قیروان	۳۹
۲-۲. تشیع در قیروان (فاطمیون)	۴۰
۳-۲. زهد و تصوف در قیروان	۴۳

- ۴-۲. فلسفه نوافلاطونی در قیروان ۴۴
- مواجهه ابن مسره با جریانهای فکری قیروان ۴۷
۳. ابن مسره در مکه و مدینه ۴۸
- بخش سوم: آثار و اندیشه های ابن مسره ۵۱
۱. نمایی از اندیشه های ابن مسره در رساله الاعتبار ۵۲
۲. نمایی از اندیشه های ابن مسره در رساله خواص الحروف ۵۵
۳. بخشهایی از آثار مفقوده ابن مسره در آثار دیگران ۵۷
۴. اندیشه های ابن مسره در آثار دیگران ۶۲
- بخش چهارم: بررسی اندیشه های اثرگذار بر ابن مسره ۶۷
- بخش پنجم: مکتب مسریون و دامنه تأثیرات ابن مسره ۸۰
- بخش ششم: پیروان ابن مسره (شعرا به مسریه) ۸۷
- فصل دوم: دو رساله فلسفی - عرفانی ابن مسره** ۹۷
- رساله الاعتبار ۹۹
- [هذه] رساله الاعتبار ۱۰۱
- رساله خواص الحروف ۱۲۳
- خواص الحروف و حقائقها و أصولها ۱۲۵
- [حروف القرآن التي في أوائل السور] ۱۳۰
- القول على الحروف جملة واحدة ۱۳۱
- القول في مبدأ كل حرف منها ۱۳۲
- ذكر ما في الألف من دلائل الوجدانية ۱۳۳
- ذكر الهاء و الهمزة و الألف و الواو و الياء ۱۳۶

- ۱۳۷..... ذکر اللام و المیم و ما يتلوها من الحروف
- ۱۳۹..... القول على الحروف و تأليفها و عدة ما تألف منها و التنبيه على باطنها
- ۱۴۰..... القول على (الم)
- ۱۴۳..... القول على (المص)
- ۱۴۹..... القول على (الر)
- ۱۵۱..... القول على (كهيعص)
- ۱۵۳..... القول على (طه)
- ۱۵۴..... القول على (عسق و طس)
- ۱۵۵..... القول على (هم غص)
- ۱۵۸..... القول في القاف
- ۱۶۱..... القول على النون
- ۱۶۲..... القول في ترتيب هذه السور
- ۱۶۷..... فهرست منابع

درآمد

اندلس پس از فتح توسط مسلمانان، تاریخ پرفراز و نشیبی را طی نمود؛ از بدو حکومت مسلمانان بر آن دیار، به رشد فرهنگی و اقتصادی قابل اعتنایی دست یافت، در حالی که در آن روزگار، سایر مناطق اروپا گرفتار سیر قهقرایی و دچار عقب‌ماندگی بودند. بسیاری از علوم مسلمانان از طریق اندلس به سایر مناطق اروپا راه یافت و مردمان آن دیار را شیفته تمدن اسلامی کرد، به‌ویژه که دانستن زبان عربی برای آنها سبب افتخار و نیز عادات و آداب عربی الگوی عالمان و تاجران ایشان گردید؛ چنانکه در شهر طلیطله، مسیحیان اعمال عبادی خود را در کنار دو زبان عربی و زبان گوتها ادا مینمودند و اسناد و معاملات خود را تا ۱۵۸۰م - که مدتها پیش از آن اعراب از آنجا خارج شده بودند - به زبان عربی مینوشتند. استقبال مردم اسپانیا از فرهنگ اسلامی چهره این بخش از اروپا را دگرگون نمود و فرهنگ اسلامی علاوه بر نئون و صانیع، در علوم انسانی تأثیر چشمگیری بر جای نهاد. فرهنگ اسلامی اندلس پیروان دیگر ادیان را نیز در برمیگرفت و نشانگر همزیستی در محیطی صلح‌آمیز بود. در خصوص آثار فرهنگ اسلامی در اندلس مطالب بسیاری به نگارش درآمده که در اینجا سخن از آنها به اطلاع کلام می‌انجامد.

در این میان، شناخت مفاخر اندلس، در شناخت فرهنگ آن دیار تأثیر بسزایی دارد، علاوه بر اینکه در شناخت ابعاد تخصصی آنها برای علاقه‌مندان و متخصصان آن حوزه حائز اهمیت است و شناخت بعد هویتی آنها در ارتقای فرهنگ عمومی و اعتلای هویت قومی و ملی مؤثر خواهد بود.

در میان مفاخری که در سده دوم اندلس اسلامی ظهور نمودند، محمد بن عبدالله بن مسره (ت. ۳۱۰ ه‍.ق) جایگاه و اهمیت ویژه‌ای دارد. وی علاوه بر آنکه در دوران حیات خود از اشراف و فره‌های علمی و معنوی اندلس بود، بعنوان بنیانگذار عرفان فلسفی اندلسی معرفی شد و جریان فکری ممتدی که در آن روزگار بر اندیشه‌های فیلسوفان یهودی و مسیحی سایه افکنده بود به وی انتساب یافته است. ازاینرو در این نگارش مختصر به شناخت شخصیت و اندیشه‌های وی پرداخته شده و دو اثر قیم از او ارائه گردیده است.

نگارنده علاوه بر قدردانی فراوان از زحمات مزیزانی که در نگارش این وجیزه متقبل شدند، حسن ختام این درآمد را با اهداء کتبخانه‌ای از مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) به خاتمه میرساند:

«غریبها علم را از ما یاد گرفتند، شما به کتاب پیر روس - «تاریخ علوم» - نگاه کنید؛ آنجا میگوید: چهار پنج قرن قبل، تاجری در یکی از کشورهای اروپایی به استادی مراجعه میکند و میگوید: میخواهم فرزندم درس بخواند، او را به کدام مدرسه بفرستم؟ استاد در جواب میگوید: اگر به همین چهار عمل اصلی - جمع و ضرب و تفریق و تقسیم - قانع هستی، میتوانی او را به هر کدام از مدارس کشور ما یا دیگر کشورهای اروپایی بفرستی؛ اما اگر بالاتر از آن را لازم داری، باید او را به کشور آندلس یا به مناطق مسلمان‌نشین بفرستی. این را پیر روسو مینویسد؛ این حرف من نیست. جنگهای

صلیبی به آنها کمک کرد تا از ما بیاموزند... هجرت دانشمندان ما به مناطق آنها و منتقل شدن کتابهای ما به آنها، کمک کرد تا از ما بیاموزند. یک روز آنها از ما یاد گرفتند و شاگرد ما بودند، بعد شدند استاد ما؛ الان هم ما از آنها یاد میگیریم و شاگرد آنها میشویم و بعد میشویم استاد آنها. پس نسل دانشپژوه و محقق و پژوهنده کشور ما بداند، امروز اگر برتری علمی با غریبه‌است، در آینده نه چندان دوری با همت و اراده شما میتوان کاری کرد که فردا آنها از شما یاد بگیرند».

www.ketab.ir